

Utjecaj Šulekovih leksičkih rješenja na suvremenu hrvatsku jezičnu normu

Bradić, Paula

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:518618>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Paula Bradić

**UTJECAJ ŠULEKOVIH LEKSIČKIH
RJEŠENJA NA SUVREMENU
HRVATSKU JEZIČNU NORMU**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

Paula Bradić

**UTJECAJ ŠULEKOVIH LEKSIČKIH
RJEŠENJA NA SUVREMENU
HRVATSKU JEZIČNU NORMU**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Doc. dr. sc. Ivana Kresnik

Zagreb, 2019.

1. Uvod

Bogoslav Šulek uključio se je u proces stvaranja standardnoga hrvatskoga jezika djelujući unutar zagrebačke filološke škole. Pisao je rječnike preko kojih je predstavio nova leksička rješenja. Strane je riječi mijenjao hrvatskim novotvorenicama ili je pak uvodio riječi iz srodnih slavenskih jezika poput češkoga, slovačkoga, poljskoga. U radu je za polazište odabran Šulekov *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja*. Rad obuhvaća najvažnije crte Šulekova djelovanja u Hrvatskoj te usporedbu dvadeset termina odabranih iz njegova *Hrvatsko-njemačko-talijanskoga rječnika znanstvenoga nazivlja* s onima koji se nalaze u suvremenim rječnicima. Također je prikazano kako je Bogoslav Šulek izvodio novotvorenice te koje su se od njih zadržale do danas.

2. Životopis

Bogoslav Šulek rodio se je 20. travnja 1816. godine u Subotištu. Iako je podrijetlom bio Slovak, životni ga je put zbog naglušosti doveo u Zagreb, u kojem je naposljetku i umro 30. studenoga 1895. godine. Nakon završetka studija filozofije i teologije u Požunu mladi je Dragutin Bogoslav došao u Hrvatsku kod brata Ivana Mihajla, vojnoga liječnika u Brodu na Savi, kako bi liječio naglušost (Markus, 2008, 13-14). Zbog naglušosti nije mogao biti zaređen, a ona ga je kasnije sprječavala i u političkom životu jer nije mogao biti zastupnik u Hrvatskom saboru (Markus, 2008, 14). U Zagreb je došao 1839. godine te je od knjigotiskarskoga praktikanta sa slabim znanjem hrvatskoga jezika vrlo brzo napredovao na hrvatskoj preporodnoj sceni do mjesta urednika važnih novina i časopisa – *Danica*, *Branislav*, *Novine dalmatinsko-horvatsko-slavonske*, *Slavenski jug*, *Jugoslavenske novine*, *Gospodarski list*, *Pozor* (Pranjčević, 1999, 158-159). Šuleka se navodi kao prvoga hrvatskoga profesionalnoga novinara jer se je uzdržavao pišući članke i uređivanjem novina (Pranjčević, 1999, 155). Bogoslav Šulek istaknuo se je kao jezikoslovac, publicist, prevoditelj, leksikograf, znanstvenik, a zahvaljujući njegovoj svestranosti i aktivnosti na brojnim poljima te velikim zalaganjem, hrvatski je jezik postupno postao jezik znanosti, školstva te javne i državne službe (Pranjčević, 1999, 151). Na jezikoslovnoj se sceni istaknuo kao pripadnik zagrebačke filološke škole, žestoko braneći svoje stavove pred napadima predstavnika ostalih filoloških škola, a osobito hrvatskih vukovaca. Slijedeći Gaja i ideje ilirskoga pokreta, ne može se zanemariti Šulekova uloga na političkoj sceni koja je bila vezana uz glavne medije – novine i časopise.

U političkim je člancima i brošurama komentirao aktualna politička događanja te je iznosio stavove o ujedinjenju hrvatskih zemalja, državnom uređenju, južnoslavenskoj solidarnosti, mađarizaciji i povijesnoj povezanosti s Ugarskom, municipalnim pravima, austrijskoj politici i sl. (Markus, 2008, 7-113). Osim njegovih kapitalnih djela (*Deutsch-kroatisches Wörterbuch: Němačko-hrvatski rječnik*, *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja* te *Jugoslavenski imenik bilja*) važni su i su njegovi jezikoslovni članci: *Zašto izostavljamo e pred r-om, u riečih krv itd?*; *O dvoglascu ie*; *Srbi i Hrvati*; *Obrana ahavaca*; školski udžbenici: *Naputak za one, koji uče čitati*; *Biljarstvo*; *Konjarstvo*; *Prirodni zakonik ili popularna fizika*; *Lučba za svakoga ili popularna kemija*; knjižica prijevoda *Naredbenik za kraljevsko hrvatsko-ugarsko domobranstvo*; te pravna djela: *Austrijski državni ustav: (Konstitucija)*; *Hrvatsko-ugarski ustav ili konstitucija*; *Naše pravice* (Pranjeković, 1999, 152-162). Uz sve navedeno, Bogoslav Šulek bio je među prvim članovima Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti te je ujedno bio i njezin prvi tajnik (Pranjeković, 1999, 159). Kao tajnik Akademije potaknuo je objavljivanje nove redovne Akademijine publikacije *Ljetopis* (Moguš, 1998, 9).

3. Najvažnija djela Bogoslava Šuleka i novotvorenice

U kontekstu ovoga rada važno je istaknuti tri najvažnija Šulekova djela: *Deutsch-kroatisches Wörterbuch: Němačko-hrvatski rječnik* iz 1860. godine, *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja* koji je objavljen u dva dijela (I. dio 1874. godine, II. dio 1875. godine) te *Jugoslavenski imenik bilja* iz 1879. godine. *Deutsch-kroatisches Wörterbuch: Němačko-hrvatski rječnik* izišao je u dva sveska, a sadržava preko sto tisuća njemačkih riječi (Pranjeković, 1999, 151). Hrvatski dio rječnika temelji se na *Němačko-hrvatskom slovaru* Ivana Mažuranića i Jakova Užarevića iz 1843. godine, a njemački je dio rječnika Šulek radio prema Heinsiusovom rječniku *Vollständiges Wörterbuch der deutschen Sprache mit Bezeichnung der Aussprache und Betonung* iz 1840. godine (Vince, 2002, 568-571). *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja* sadržava oko sedamdeset tisuća leksičkih jedinica, a uz pojedine su riječi navedeni latinski, grčki, engleski i francuski nazivi (Pranjeković, 1999, 152). Nastao je iz potrebe nakon uvođenja hrvatskoga jezika u obrazovni sustav. U to vrijeme dolazi i do razvoja znanosti, izdavanja znanstvenih časopisa te osnivanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Kraljevsko dalmatinsko-hrvatsko-slavonsko namjesničko vijeće popisalo je njemačke i latinske znanstvene nazive koje je trebalo zamijeniti primjerenijim hrvatskim nazivima.

Stručnjaci su dvije godine slali prijedloge, a nekima se konačno poslužio i Šulek sastavljajući *Rječnik znanstvenoga nazivlja* (Vince, 2002, 603). *Jugoslavenski imenik bilja* sadržava nazive na hrvatskom, srpskom i slovenskom jeziku (Pranjković, 1999, 152). *Imenik bilja* nastao je kao rezultat netočnih botaničkih naziva koji su bili u uporabi. U radu se je susreo s mnogim pogrešnim nazivima te je pokušao odgonetnuti krivo napisane (Vince, 2002, 594-595). Kao i u rječnicima, u sastavljanju *Jugoslavenskoga imenika bilja*, služio se je latinskim, njemačkim i talijanskim nazivima koje je, tamo gdje nema izvornih imena biljaka, preveo na hrvatski jezik (Vince, 2002, 595). Navedena su djela bitna jer uz prijevode i posuđenice iz slavenskih jezika sadržavaju i znanstvene termine na hrvatskom jeziku koji prije nisu postojali. Upravo su preko tih djela mnoge riječi ušle u uporabu, a zatim postale i dijelom suvremene jezične norme. Ivo Pranjković piše kako su Šuleku u radu na prvom rječniku pomagali Ivan Trnski i Matej Cigale (Pranjković, 1999, 151-152), a Zlatko Vince spominje još Begovića, Dragosavljevića, Sabljara, Stojanovića i Sladovića (Vince, 2002, 571). Na *Jugoslavenskom imeniku bilja* pomagao mu je Mato Vodopić (Pranjković, 1999, 152). Šulek u *Hrvatsko-njemačko-talijanskom rječniku znanstvenoga nazivlja* spominje suradnju s Bradaškom, Magdićem, Pacelom, Stojanovićem, Trdinom, Tuškom, Vukasovićem, Zorčićem, Jagićem, Torbarom, Erjavcem, Jelovšekom, Baltićem i Utiešenovićem (Šulek, 1990, VII-VIII). Iako su njegove novotvorenice kasnije bile kritizirane, a prvenstveno su u tom glavnu ulogu odigrali pripadnici filološke škole hrvatskih vukovaca, navedena suradnja s brojnim znanstvenicima i stručnjacima govori o njegovoj posvećenosti i ozbiljnosti.

Kako sam Šulek u Predgovoru *Hrvatsko-njemačko-talijanskoga rječnika znanstvenoga nazivlja* piše: »da mi rad nebude subjektivan, pretresao sam nazive svake znanosti s kojim vještakom« (Šulek, 1990, VIII). U Predgovoru također napominje kako je pokušao upotrijebiti hrvatske narodne riječi iz kajkavskoga, čakavskoga ili štokavskoga kadgod je to bilo moguće, a riječi koje u hrvatskom jeziku nisu postojale posudio je iz drugih slavenskih jezika ili ih je stvarao konzultirajući se sa znanstvenicima različitih struka (Šulek, 1990, VIII-IX). Šulek je tako postao vrstan jezikoslovac i leksikograf, a novotvorenice su mu donijele naslov “tvorca hrvatskoga znanstvenoga nazivlja”.

Uz znanstvenu terminologiju, koja obuhvaća termine iz botanike, šumarstva, kemije i fizike, Šulek je nakon uvođenja domobranstva prevodio vojnu literaturu, čime je dao doprinos domobranskoj odnosno vojnoj terminologiji. Nakon Šulekove smrti tiskan je dvojezični *Vojnički rječnik* u dva dijela, 1900. i 1903. godine. Drugi su, hrvatsko-mađarski, dio sastavili Teodor Toth, Dragutin Schweitzer i Mavro Špricer (Vince, 2002, 600).

Rječnik sadržava mnoge riječi koje je uveo Bogoslav Šulek, no danas je teško razlučiti koje su riječi zapravo njegove novotvorenice (Vince, 2002, 602). Šulek je namjeravao izraditi i pravnu terminologiju, no do toga ipak nije došlo jer je ubrzo taj posao preuzela komisija u Beču (Vince, 2002, 592).

Kada se Bogoslav Šulek počeo baviti tvorbom riječi, u hrvatskom jeziku još nisu postojali priručnici s gramatičkim opisima i konstrukcijama, pa je sam proširivao tvorbene mogućnosti (Babić, 1998, 22). Kod njegove su tvorbe vidljivi utjecaji drugih jezika¹ te nasljeđivanje postojećih tvorbenih uzoraka iz Mažuranić-Užarevićeva slovara i Stullijeva rječnika (Badurina, 1998, 31). Šulek je složenice tvorio sufiksom *-ba* (*mjeridba*), *-bran* (*domobran*), *-lo* (*geslo*), *-ik* (*pridavnik*), *-ište* (*gledalište*), *-je* (*podneblje*), *-mjer* (*kutomjer*), *-slovje* (*siloslovje*), *-stvo* (*svjetlarstvo*), *-znanac* (*prirodnoznanac*), *-znanstvo* (*zvjezdoznanstvo*). Također, mnoge je riječi tvorio prefiksima *nad-* (*nadžumar*), *nuz-* (*nuzrednica*), *pa-* (*pazvuk*), *pra-* (*pravapnenac*), *vele-* (*velegrad*). U Zborniku o Bogoslavu Šuleku na to su se uz brojne primjere osvrnuli Stjepan Babić, koji posebno ističe složenice s nastavcima *-bran* i *-ište* (Babić, 1998, 22-23), Lada Badurina koja obrađuje posuđenice, prevedenice i tvorenice prema modelima hrvatskoga jezika (Badurina, 1998, 29-31), Vesna Muhvić-Dimanovski, koja uz već navedene sufikse navodi i sufiks *-ivo* te složenice nastale prema stranim riječima (Muhvić-Dimanovski, 1998, 106-107), Franjo Tanocki, koji ističe tvorenice prema već postojećim tvorbama (Tanocki, 1998, 172-173), Marija Turk, koja se osvrnula na kalkove i njihovo podrijetlo (Turk, 1998, 181-186). Zlatko Vince unutar svojega djela u posebnom poglavlju piše o stvaranju novih riječi kod Šuleka. Prema njegovim navodima, Šulek je iz Stullijeva rječnika uzimao imenice sa sufiksima *-slovje*, *-znanac*, *-znanstvo*, *-mjer*, a neke je riječi s istim nastavcima mogao preuzeti iz Mažuranić-Užarevićeva rječnika (Vince, 2002, 580). Vince navodi primjer *suncostaja*, koji postoji u Belostenčevu rječniku, koji su preuzeli Mažuranić i Užarević, a zatim i Šulek, koji je prema toj riječi napravio riječi poput *vodostaj* i *neprestaj* (Vince, 2002, 581). Kako Šulek nije bio upoznat s pravilima o tvorbi složenica, nije mogao razumjeti da riječi *kolovoz* ili *listopad* nisu slične složenicama *vodopad* ili *bjelograd*. Uspješniji je bio u stvaranju složenica u kojima je veza obaju dijelova jasna te koje su obično u sebi sadržale imperativ, primjerice *gulikoža*, *kradiknjiga*, *zgubidan*, *vadidrava* (Vince, 2002, 582).

¹ Lada Badurina navodi: »problem utvrđivanja je li neka riječ kalk ili tvorenica prema modelima hrvatskoga jezika. Kalkovi nadalje mogu biti leksički (tvorenica načinjena morfemima domaćeg jezika, ali po tvorbenom uzorku stranog jezika) i semantički (pojam preuzet iz nekog jezika, a tvorbena se struktura uzima u samome jeziku)« (Badurina, 1998, 31).

Osmislio je i složenice koje nije tvorio iz narodnoga govora ili slavenskih jezika, nego je riječ o njemačkim prijevodima složenima bez obzira na pravila, onako kako bi bili jasni i shvatljivi čitatelju, primjerice *cvjetodol*, *rjekoznak*, *grdoglasje* (Vince, 2002, 582). Pridjeve je tvorio na temelju riječi iz narodnoga govora pa je prema *čudotvoran* nastalo *slabovidan*, *kišonosan*, *vodotvoran*, prema *gologlav* je nastao *žutoglav*, *sitnoglav*, a tu su još i *bistrook*, *krivozub*, *bogolik* te mnogi drugi primjeri koji su nastali prema narodnom govoru (Vince, 2002, 583). Neke je riječi tvorio neuobičajeno, gotovo besmisleno, pa se čini kao da su izmišljene, primjerice *pelud*, *pestić* (Babić, 1998, 23).

Slijedi popis od dvadeset riječi odabranih iz *Hrvatsko-njemačko-talijanskoga rječnika znanstvenoga nazivlja* od kojih će biti izdvojene one koje su ušle u uporabu i koje se mogu pronaći u suvremenim rječnicima te one koje se nisu održale i zamijenjene su drugim prigodnijim riječima. Za potrebe ovoga rada i radi vjernijega prikaza Šulekovih navoda iz rječnika, kod njemačkih riječi pisanih goticom korišten je font Breitkopf Fraktur.²

Dojam *č.*, *phil.* *Affection*, *tal.* *affezione*; *stil.* *Eindruck*, (*subjektiv*), *tal.* *impressione*; u kupa n, skupa n dojam, *stil.* *Totaleindruck*, *Gesammteindruck* (Šulek, 1990: 232).

Domobran (*f.*), *hist. stat.* *Landwehr* (Šulek 1990: 235).

Geslo *č. r.*, *stil. hist.* *Parole*, *Stichwort*, *Losung*, *Losungswort*, *tal.* *parola* (Šulek 1990: 347).

Gledište, *math. art.* (*zrenište*), *Augenpunft*, *Gesichtspunft*, *tal.* *punto di mira o di vista*; *stil. v.* *Stanovište*, *frc.* *point de vue*, *point principal*, *egl.* *point of sight*, *point of the eye*, *principal point* (Šulek 1990: 356).

Hir, *phil. stil.* (*mušica*, *muha*), *ſaune*, *tal.* *capriccio*, *ghiribizzo*, *fisima* (Šulek 1990: 396).

Jedik³, *chem.* (*fluor*), *ſtuor*, *tal.* *fluoro*, *frc.* *fluor*, *egl.* *fluorin* (Šulek 1990: 453).

² Font je preuzet s: <https://www.1001fonts.com/fraktur-fonts.html>

³ U tekstu *O hrvatskom lučbenom nazivlju*, Bogoslav Šulek za fluor napominje: »Ovo počelo odlikuje se tim, što grize i jede staklo i kovine. Zato ga zovem jedik« (Šulek, 1990, XVIII).

Kolodvor⁴, *tech. arch.* Bahnhof, *Station, frc.* gare, station, embarcadère, *egl.* depot, traminus, railway station, *tal.* stazione ferroviaria, scalo (Šulek 1990: 492).

Mjer, *math.* Meter, *frc.* mètre, *tal.* metro (Šulek 1990: 606).

Munjvod, *phys.* Electricitätsleiter, *tal.* conduttore d' elettricità, *frc.* conducteur d' électricité, *egl.* conductor of electricity; Blitzableiter, *frc.* paratonnere, *egl.* conductor of lighthening, *tal.* parfulmine (Šulek 1990: 629).

Narječje⁵, *stil. lat.* dialectus, *Dialekt, Mundart* (Šulek 1990: 647).

Ozračje, *ggr.* zračnište, *Atmosphäre, Dunstkreis, Luftkreis*, *tal.* atmosfera (Šulek 1990: 739).

Padobran, *phys.* Fallschirm, *tal.* paracadute, *frc.* *egl.* parachute (Šulek 1990: 741).

Pelud (*f.*) *bot. lat.* pollen, *Stumenstaub, tal.* polline (Šulek 1990: 759).

Pustolov, *hist.* Abenteurer, *tal.* avventuriere (Šulek 1990: 896).

Svjetlarstvo, *phys.* (optika), *Optik, tal.* ottica, *frc.* optique, *egl.* optics (Šulek 1990: 1132).

Tvar, *mech. phys. phil. math. tal. lat.* materia, *Materie, Stoff, frc.* matière, *egl.* matter; tvarju jednak oblikom različit, *materiell einerlei und formell verschieden; stil. lat.* thema, *θεμα, Stoff, Inhalt* (Šulek 1990: 1200).

Tvrđka č., *bot. lat.* sterium, *Hartfrucht, Nüßchen; merc.* Firma, *tal.* ditta (Šulek 1990: 1202).

Velegrad, *stat. ggr.* Großstadt, *tal.* grande città (Šulek 1990: 1253).

Zorba, *phil.* (teorija), *lat.* theoria, *Theorie, tal.* teorica, teoria (Šulek 1990: 1349).

Zvezdozor, *phys. lat.* telescopium, *Teleskop, tal.* telescopio, *frc.* télescope, *egl.* telescope; zvezdozor na zrcalo, *Spiegelteleskop* (Šulek, 1990: 1356).

⁴ Prvotno se Šulek zalagao za drukčiji prijevod riječi *Banhof* – *pristan, pristanište* (željezničko), *kolnica* (željeznica). Kad je u uporabu došla riječ *kolodvor*, Ivan Trnski, književnik i Šulekov prijatelj koji mu je pomagao oko rječnika, bio je nezadovoljan te se zalagao za *željezničku postaju* ili *kolostaj*. Tijekom sastavljanja *Hrvatsko-njemačko-talijanskoga rječnika znanstvenoga nazivlja*, Šulek je ipak uvrstio riječ *kolodvor*, ne prihvaćajući prijedloge Trnskoga (Vince, 2002, 572).

⁵ Riječ *narječje* spominje se već u Mažuranić-Užarevićevu rječniku iz 1842. godine. Mažuranić se u sastavljanju rječnika služio slovačkim, češkim i ruskim rječnicima. Tako su mnogi bohemizmi preko publicistike ušli u svakodnevnu uporabu pa ljudi nisu znali da je riječ o tuđicama (Vince, 2002, 267).

Od navedenih riječi, u upotrebu nisu ušle *jedik* (fluor), *mjer* (metar), *svjetlarstvo* (optika), *zorba* (teorija) i *zvjezdozor* (teleskop), a *munjovod* i *ozračje* smatraju se zastarjelima ili arhaičnima, te se umjesto njih koriste riječi *gromobran* i *atmosfera*. Više o tom slijedi kroz usporedbu triju suvremenih rječnika.

4. Usporedba Šulekovih leksičkih rješenja u suvremenim rječnicima

(1) *Rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića iz 1998. godine

Od dvadeset odabranih, u Anićevu se rječniku nalazi petnaest Šulekovih leksičkih rješenja. U rječniku se ne nalaze već spomenute: *jedik*, *mjer*, *svjetlarstvo*, *zorba*, *zvjezdozor*, koji nisu ušli u uporabu. Uz *munjovod* (Anić, 1998, s. v. *munjovod*) i *ozračje* (Anić, 1998, s. v. *ozračje*), arhaičnom se smatra i riječ *domobran* koja je jedina istaknuta kao kalk, tj. prevedenica (Anić, 1998, s. v. *domobran*). Kod nekih je riječi naznačeno preko kojega su jezika ušle u hrvatski jezik. U nastavku slijedi popis riječi onako kao su navedene u Anićevu rječniku.

dójam *m* [češ.] <gen. *jd* dójma, *nom. mn.* døjmovi > doživljaj izazvan neposrednim opažanjem nekog predmeta ili situacije [*steći ~, ostaviti dobar/loš ~*] (Anić, 1998, s. v. *dojam*)

dòmobrān (domobrānac *arh.*) *m* [*njem. mađ, kalk*] *pov.* **1.** pripadnik domobranstva formiranog poslije hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. razmještenog na području Hrvatske i Slavonije s hrvatskim kao službenim jezikom, do 1918. **2.** mobilizirani vojnik domobranstva NDH 1941 – 45. **3.** pripadnik domobranstva u Sloveniji 1941 – 45. **4.** pripadnik posebno organiziranih oružanih postrojbi u Republici Hrvatskoj (ob. teritorijalno) (Anić, 1998, s. v. *domobran*)

gèslo *sr* [češ.] <gen. *mn* gèsālā > kratka izreka ili riječ kao ideja vodilja; lozinka, deviza, parola (Anić, 1998, s. v. *geslo*)

glèdištje *sr* *pren.* točka s koje se promatra, kut gledanja, ugao promatranja, motrište, stanovište, stajalište [*naći zajedničko ~e, razlika u ~ima*]; **s te točke ~a** [*evr.*] formula u izražavanju koja najavljuje iznošenje jednog od mogućih stavova, zaključaka ili načina promatranja (Anić, 1998, s. v. *gledište*)

hīr *m* <*nom. mn* hírovi > čin obijesti, nenadani prohtjev, nepredvidiva promjena; kapric *razg.* (Anić, 1998, s. v. *hir*)

kòlodvōr *m* [klas. evr.] *neol.* veliko željezničko čvorište s više kolosijeka i perona [putnički ~; teretni ~] Δ **autobusni** ~ odredište i polazište autobusa sa zgradom i peronima (Anić, 1998, s. v. *kolodvor*)

mùnjovōd *m* *arh. zast.*, gromobran (Anić, 1998, s. v. *munjovod*)

nárjěčje *sr* po nekim svojstvima i kriterijima prepoznatljiv govor živoga i prirodnog jezika; dijalekt Δ **štokavsko** ~ osnova hrvatskoga književnog jezika, prema upitnoj riječi »što« u upotrebi; **kajkavsko** ~, **čakavsko** ~ (Anić, 1998, s. v. *narječje*)

òzràčje *sr* **1.** *zast.* zračni prostor, atmosfera **2.** [slov.] *neol.* v. okolina, sredina, atmosfera, okolnosti, ugodaj (Anić, 1998, s. v. *ozračje*)

pàdobrān *m* pomagalo od svilenog ili najlonskog platna koje se u zraku otvara u obliku kupole i tako usporava pad osoba ili tijela koja padaju s velike visine, služi skakanju ili spuštanju iz aviona [*sportski* ~] (Anić, 1998, s. v. *padobran*)

pělūd *m* [češ.] *bot.* cvjetni prah, žuti prašak koji se nalazi u prašniku biljaka i koji oploduje biljku; polen (Anić, 1998, s. v. *pelud*)

pùstolōv *m* (ž *spol* pùstolōvka) onaj koji se odaje pustolovinama (Anić, 1998, s. v. *pustolov*)

tvâr *ž* materija, građa, ono od čega se što sastoji [*kruta* ~; *tekuća* ~] (Anić, 1998, s. v. *tvar*)

tvrtka *ž* *općejez.* trgovačka kuća, poduzeće (ob. trgovačko ili industrijsko) koje je označeno nekim imenom; firma [klas. evr. njem.] *razg. žarg.* (Anić, 1998, s. v. *tvrtka*)

vělegrād *m* <*nom. mn* vëlegradovi> veliki grad (Anić, 1998, s. v. *velegrad*)

(2) *Hrvatski enciklopedijski rječnik* skupine autora iz 2004. godine

Od dvadeset odabranih riječi u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* iz 2004. godine može se pronaći njih četrnaest. Uz već spomenutih pet riječi koje se nisu održale u uporabi, za razliku od prethodnoga rječnika, u ovom se ne navodi *munjovod* (gromobran). I u ovom se rječniku kod nekih riječi navodi iz kojega su jezika preuzete, a jedini navedeni kalk je *firma* u opisu riječi *tvrtka* (Jojić i Matasović, 2004, s. v. *tvrtka*). Oblik riječi *domobran* – *domobranac* (Jojić i Matasović, 2004, s. v. *domobran*) ima oznaku arhaične riječi, a *ozračje* (atmosfera) ima oznaku knjiške, retoričke i arhaične riječi (Jojić i Matasović, 2004, s. v. *ozračje*).

Zanimljivo je da je *pelud* jedina od odabranih riječi koju se izravno povezuje sa Šulekom, a to je i jasno naznačeno u njezinu opisu (Jojić i Matasović, 2004, s. v. *pelud*). Slijedi popis riječi koje se može pronaći u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* s njihovim prigodnim opisima i tvorbom.

dójam *m* <G dójma, N *mn* dójmovi> doživljaj izazvan neposrednim opažanjem nekog predmeta, prirode ili situacije; utisak, impresija [*steći* ~; *ostaviti dobar/loš* ~], *prasl.* *dojъmbъ DO⁻¹ + *v.* imati (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *dojam*)

dòmobrān (**domobrānac** *arh.*) *m* *pov.* **1.** pripadnik domobranstva formiranog poslije Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. razmještenog na području Hrvatske i Slavonije s hrvatskim kao službenim jezikom, do 1918. **2.** mobilizirani vojnik domobranstva NDH 1941–1945. **3.** pripadnik domobranstva u Sloveniji 1941–1945. **4.** pripadnik posebno organiziranih oružanih postrojbi u Republici Hrvatskoj (ob. teritorijalno), *v.* dom¹ + *v.* braniti (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *domobran*)

gëslo *sr* <G *mn* gëslā> kratka izreka ili riječ kao ideja vodilja; lozinka, deviza, parola, *češ.* heslo (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *geslo*)

glèdištje *sr* **1.** mjesto s kojega se gleda **2.** *pren.* točka s koje se promatra, kut gledanja, ugao promatranja; motrište, stanovište [*naći zajedničko* ~e; *razlika u* ~ima; *točka* ~a], *prasl.* i *stsl.* ględati (*rus.* gljadét', *polj.* glądać) ≈ *stvnjem.* glinzen: sjajiti se (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *gledište*)

hīr *m* <N *mn* hírovi> čin obijesti, nenadani prohtjev, nepredvidiva promjena; kapric [*~ prirode*; *prolazni* ~], *xyra: bolest (*rus. dijál.* xirij: slab, bolestan, *polj. dijál.* chyać: bolovati) (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *hir*)

kòlodvōr *m* željezničko čvorište s više kolosijeka i perona [*putnički* ~; *teretni* ~] Δ **autobusni** ~ odredište i polazište autobusa s uredovnom zgradom i peronima, *v.* kolo + *v.* dvor (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *kolodvor*)

nárjěčje *sr* po nekim svojstvima i kriterijima prepoznatljiv govor živoga i prirodnog jezika, skup određenih dijalekata Δ *kajkavsko* ~, *čakavsko* ~, *štokavsko* ~ skupine hrvatskih dijalekata nazvanih prema upitnoj zamjenici: kaj, ča, što, NA- + *v.* riječ (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *narječje*)

òzràčje *sr knjiš. retor.* **1.** okolina, čovjekova sredina **2.** radna i društvena atmosfera **3.** ukupnost okolnosti u nekom krugu društva ili u društvu **4.** ugođaj **5.** *arh.* Zemljina atmosfera, O(B)- + v. zrak (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *ozračje*)

pàdobrān *m* pomagalo od svilenog ili najlonskog platna koje se u zraku otvara u obliku kupole i tako usporava pad osoba ili tijela koja padaju s velike visine, služi skakanju ili spuštanju iz aviona [*sportski ~*], v. pasti, padati + v. braniti (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *padobran*)

pèlud *m bot.* žuti prašak koji se nalazi u prašniku biljaka i koji oplođuje biljku; cvjetni prah, polen, *češ.* pel, pyl + -ud (tvorba B. Šuleka) (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *pelud*)

pùstolòv *m* onaj koji se odaje pustolovinama, v. pùst + v. lov, loviti (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *pustolov*)

tvâr, v. tvoriti → **tvòriti** (što) *nesvrš.* <prez. -īm, pril. sad. -rēci, gl. im. -rēnje> djelovati da što uđe u sastav neke tvari ili da uđe u cjelinu (ob. po nekoj zakonitosti) [*vodu tvore kisik i vodik; glagolski oblik tvori se od osnove i nastavka*] // **tvâr** ž <G mn tvári> **1.** materija, građa, ono od čega se što sastoji [*kruta ~; tekuća ~*]; supstancija **2.** *fil.* objektivna stvarnost neovisna o ljudskoj svijesti, *prasl. i stsl.* tvoriti (*rus.* tvorít', *polj.* tworzyć), *lit.* tverti: hvatati (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *tvar*)

tvřtka ž <D L -i> trgovačka kuća, poduzeće (ob. trgovačko ili industrijsko) koje je označeno nekim imenom; firma, v. tvrd (*kalk.* prema *tal.* firma) (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *tvrtka*)

vèlegrād *m* <N mn -i/vèlegradovi> veliki grad (u pravilu ne manji od milijun stan.), VELE- + v. grad¹ (Jojić; Matasović, 2004, s. v. *velegrad*)

(3) *Rječnik hrvatskoga jezika* Jure Šonje iz 2000. godine

U Šonjinu rječniku može se, kao i u prethodnom, pronaći petnaest identičnih riječi koje su preko Šulekova rječnika ušle u današnju uporabu. Kao i kod *Hrvatskoga enciklopedijskoga rječnika*, a u odnosu na Anićev rječnik, nedostaje riječ *munjovod*. Jure Šonje donosi kraće opise u odnosu na Anićev i *Enciklopedijski rječnik* te ni u jednom opisu ne naznačuje određenu riječ kao kalk, kao ni arhaizam ili zastarjelicu. Od prethodnih dvaju rječnika razlika je vidljiva i u nedostatku navođenja jezika iz kojih su riječi nastale. Zanimljivo je da riječ *hir* Šonje naznačuje kao tursku (Šonje, 2000, s. v. *hir*), što u prethodnim rječnicima nije slučaj.

dòjam *m* [G *dójma*, mn *dójmovi*, G *dójmovā*] doživljaj što ga tko ili što ostavlja na čovjeka; utisak: *ostaviti dobar ~, biti pod dojomom, imati ~* (Šonje, 2000, s. v. *dojam*)

dòmobrān (dòmobran) *m* pripadnik domobranstva (Šonje, 2000, s. v. *domobran*)

gèslo *s* [mn G *gésłā*] misao vodilja, temeljno načelo; krilatica, lozinka, deviza (Šonje, 2000, s. v. *geslo*)

glédište *s* **1.** mjesto s kojega se gleda **2.** polazište u mišljenju. Stajalište, mišljenje, motrište: *s moga ~a* (Šonje, 2000, s. v. *gledište*)

hîr (tur) *m* [mn *hîri*, *hírovi*] čin koji čovjek radi zato što to baš hoće a ne iz potrebe; prohtjev, mušica: *zadovoljavati čije ~ove* (Šonje, 2000, s. v. *hir*)

kòlodvōr *m* veliko željezničko ili autobusno čvorište s prometnom i putničkom infrastrukturom: *putnički ~, željeznički ~, autobusni* (Šonje, 2000, s. v. *kolodvor*)

mùnjovōd *m* zaštitni uređaj koji privlači munje i sprovodi ih u zemlju: *kondenzatorski ~, kućni ~, šiljasti ~, telefonski ~* (Šonje, 2000, s. v. *munjovod*)

nárjēčje *s* **ling** govor širega područja veće jezične zajednice s posebnim fonetskim morfološkim, leksičkim i drugim zajedničkim obilježjima kojemu je nadređen standardni jezik te zajednice; dijalekt: *kajkavsko ~, čakavsko ~, štokavsko ~* (Šonje, 2000, s. v. *narječje*)

òzrāčje *s* **1.** zračni prostor **2.** okolina, okolnosti: *u ugodnom ~u, u prijateljskom ~u, kulturno ~, političko ~*. Atmosfera (Šonje, 2000, s. v. *ozračje*)

pàdobrān *m* svileno ili najlonsko izbočeno okruglo krilo koje se otvara nakon skakanja iz zrakoplova radi usporavanja pada na zemlju (Šonje, 2000, s. v. *padobran*)

pělūd *m* **bot** žuta sitna zrnca u prašnicima cvjetnih prašnika; cvjetni prah (Šonje, 2000, s. v. *pelud*)

pùstolōv (**pustòlōv**) *m* (ž **pùstolōvka**) čeljade koje traži pustolovine; avanturist (Šonje, 2000, s. v. *pustolov*)

tvâr ž **1. fil.** objektivna stvarnost neovisna o ljudskoj svijesti **2. fiz/kem** supstancija koja se očituje masom i prostornošću: *organska ~, neorganska ~, kruta ~, tekuća ~, plinovita ~*. Materija (Šonje, 2000, s. v. *tvar*)

tvrtka ž [mn G *tvrtkā, tvrtkī* (sic!)] **prav** ime pod kojim posluje trgovačko društvo, ustanova ili trgovac; firma: *proizvodna ~, trgovačka ~* (Šonje, 2000, s. v. *tvrtka*)

vělegrād m grad razmjerno velik prema drugim gradovima: živjeti u *~u* (Šonje, 2000, s. v. *velegrad*)

Usporedbom Šulekovih leksičkih rješenja unutar suvremenih rječnika vidljivo je da se u Anićevu i Šonjinu rječniku radi o odstupanju od pet riječi koje se nisu održale, a u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* ih je šest. Uz one koje se ne mogu pronaći kod Anića i Šonje, jer nisu ušle u uporabu, u navedenom se enciklopedijskom rječniku ne može pronaći riječ *munjovod*. Iako u Šulekovu *Hrvatsko-njemačko-talijanskom rječniku znanstvenoga nazivlja* nije zabilježeno kako su se riječi naglašavale, analizom odabranih riječi u suvremenim rječnicima ponegdje su vidljive razlike u naglašavanju istih riječi. Je li riječ o tiskarskim pogreškama ili ne, teško je tvrditi. Jedina očita i vidljiva pogreška nalazi se u Šonjinu *Rječniku hrvatskoga jezika*. Kod deklinacije imenice *tvrtka* u genitivu množine došlo je do zamjene slova (Šonje, 2000, s. v. *tvrtka*). Vidljiva su i odstupanja u opisu pojedinih riječi. Najviše su slični Anićevi opisi i opisi iz enciklopedijskoga rječnika, uz poneka odstupanja u dužini opisa, a u rječniku Jure Šonje nalazimo podosta izmijenjene i mnogo kraće opise. Iz toga se može zaključiti kako je *Hrvatski enciklopedijski rječnik* nastao po uzoru na Anićeve *Rječnik hrvatskoga jezika*. U trima odabranim rječnicima razlike su vidljive i u navođenju ili pak izostavljanju jezika iz kojih riječi potječu. *Hrvatski enciklopedijski rječnik* jedini među njima sadržava tvorbu riječi pri kraju svakoga opisa, a u pojedinim slučajevima navedeni su i praslavenske i staroslavenske riječi.

5. Odras Šulekovih leksičkih rješenja danas

Šulekovim su se neologizmima tijekom godina bavili brojni hrvatski i strani jezikoslovci i znanstvenici, izdvajajući one prihvaćene i neprihvaćene, preuzete iz drugih jezika i izvorne, ispravno i pogrešno tvorene. O tom se govorilo i na znanstvenom skupu o Bogoslavu Šuleku koji je održan 1995. godine u Zagrebu, a o tom se raspravlja i danas. Zlatko Vince, u pregledu stvaranja književnoga jezika, kroz svoje djelo navodi Vladoja Dukata, Antona Breznika, Ljudevita Jonkea, Josip Torbar, Milivoja Šrepela, Tomu Maretićam Stjepana Ivšića i Petra Skoka kao osobe koje su se bavile Šulekovim neologizmima.

Uz narječje, za koje se smatralo da je Šulekova novotvorenica, prema češkom su nastale, ili su iz njega preuzete, riječi: časopis, čitanka, dosljedan, glasomjer, kutomjer, naslov, obred, obzor, parobrod, podneblje, pokus, predmet, skromnost, spis, stupanj, svjetlomjer, toplomjer, učinak, udoban, uspjeh, ustav, vodomjer, vodovod, zbirka (Vince, 2002, 267-268). Vince kasnije kao bohemizme navodi i: bajoslovan, bajoslovlje, bilina, bilinstvo, bodar, bodrost, dostatan, nedostatan, dostaviti, dotičan, dražba, drevan, gromada, krajolik, ličiti, ličilo, naklada, nakladnik, obrazac, odraz, ogavan, ogavnost, opetovati, ploha, podal, podlost, pojam, poredak, prednost, prijam, prirodopis, pronevjeriti, skladanja, slučenina, smjer, snimak, stanovište, stanovit, stroj, sustav, svjež, svježina, tlak, tlakomjer, uloga, ustroj, važan, zemljovid, živalj (Vince, 2002, 575-576); te: dobrobit, dojam, dvojnost, geslo, kisik, kružnica, ličilac, listina, lučba, nježan, odraziti, opetovanje, okolnost, plin, plinara, plinomjer, pobočan, podao, posvetiti, posveta, pošiljka, povod, približni, primjeren, priroda, pristup, pritok, proslov, prozračan, prvotan, ravnodušnost, rezbar, sadra, skladba, skupina, ured, ustrojba, vodik, zasada, zbornik (Vince, 2002, 605-606). Neke su od njih u rječniku jasno označene kao bohemizmi, kako navodi Vince, no među njima je i mnogo riječi koje Šulek nije obilježio. Takve su riječi prethodno podcrtane kako bi se izbjeglo njihovo ponavljanje. Također, kao rusizmi nisu istaknute riječi koje su prethodno ušle u uporabu preko Mažuranić-Užarevićeva slovara i Šulekova prvoga rječnika (Vince, 2002, 606). Prilikom proširivanja i stvaranja češke terminologije, češki su jezikoslovci preuzimali riječi iz ruskoga jezika. Tako su rusizmi preko češkoga jezika neposredno ušli u hrvatski jezik i rječnike koji su objavljeni prije Šulekovih. Šulek je također uzimao riječi iz poljskoga i slovenskoga jezika (koje je gdje gdje označio), a neke je izvodio iz starocrkvenoslavenskoga (Vince, 2002, 606).

Šuleku se često prigovaralo da riječi nije tvorio u duhu hrvatskoga, odnosno hrvatske jezične tvorbe. Šulek, koji je tek u 20-im godinama naučio hrvatski jezik te ga je usvojio unutar jedne godine, iako je imao dar za jezike, nije razmišljao o značenjima riječi koje je tvorio. To je vidljivo kod riječi kišobran, koji brani od kiše, i domobran koji brani dom, a ne od doma (Anić, 1998, 12). Zbog toga mnoge riječi nisu ušle u uporabu. Najviše se je držao češke jezične tvorbe, smatrajući kako će to samo pridonijeti jugoslavenstvu, odnosno slavenskoj uzajamnosti. Ipak, za razliku od češke komisije, koja je radila na čekom terminološkom rječniku, Šulek stvara više neologizama, usvaja manje tuđica te posuđuje riječi i iz drugih slavenskih jezika (Vince, 2002, 605). Neke je riječi stvarao prema trima dijalektima, uz koje je potom još dodavao i riječi iz slavenskih jezika, što se smatralo pretjeranim.

Tijekom stvaranja znanstvenoga nazivlja, Šulek se vodio purističkim idejama. Smatrao je da se u hrvatski jezik ne uklapaju strane riječi, stoga takve riječi nastoji zamijeniti vlastitim tvorenicama. Mnogi su jezikoslovci smatrali kako je u tom pretjerao jer prevođenje svih riječi nikako ne može pogodovati jeziku koji se zasniva na narodnom govoru. Iako su neka njegova rješenja prihvaćena, jezik ne trpi tolike umjetne tvorbe (Vince, 2002, 604-605). Ako se u obzir uzmu tadašnje političke prilike i nametanja tuđih jezika, logična su i shvatljiva Šulekova nastojanja oko jezične čistoće jezika. Nametanje njemačkoga jezika opravdavalo se nepostojanjem znanstvene terminologije u hrvatskom jeziku. Uz germanizaciju postojala je opasnost i od mađarizacije i talijanizacije dokle god hrvatski jezik nije imao razrađenu stručnu terminologiju i nije bio pogodan za korištenje u upravi (Markus, 2008, 178 i 182).

Hrvatski vukovci osporavali su njegove leksikografske zasluge pa Đuro Daničić, glavni urednik Akademijina rječnika, nije uvrstio Šulekove riječi u rječnik. Tek je kasnije Tomo Maretić, u šestom svesku rječnika, u literaturi naveo Šulekove rječnike, a riječi koje su ušle u njega označio je nepouzdanima (Babić, 1998, 18). Mnoge je Šulekove neologizme osudio i Fran Kurelac nazivajući ih “barbarizmima”, no kasnije je ipak shvatio da su tvorenice jeziku potrebne (Vince, 2002, 580). Srpski jezikoslovac Pavle Ivić zaključio je da je Šulek mogao stvarati “kovanice” jer mu hrvatski ionako nije bio prvi jezik i nije ga dobro poznao (Babić, 1998, 19). Uz kritike, Šulek je dobio mnogo pohvala. Neočekivana je ona Vatroslava Jagića, bivšega predstavnika zagrebačke filološke škole, koji je Šulekove leksičke pokušaje ocijenio pozitivno. Jagić je izrazio kako je Šulek Hrvatima i književnomu jeziku napravio uslugu uspješno stvarajući riječi koje su prvo ušle u opću uporabu, a zatim postale i dijelom književnoga jezika (Vince, 2002, 607-609). Srpski jezikoslovac Aleksandar Belić također je pohvalio Šulekov rad, iako je smatrao da je pretjerivao u purizmu (Vince, 2002, 611). Petar Skok smatra da su Šuleka nepravedno osuđivali zbog kovanja riječi te da ga se zbog njegovih zasluga može usporediti s Vukom Karadžićem (Vince, 2002, 611). Istaknuo je da treba slijediti Šulekov jezični put i poštovati njegova puristička nastojanja.

Uz već spomenuti bohemizam *lučba* (kemija), Šulek je stvorio mnoge zanimljive termine koji nisu ušli u uporabu, a koji se spominju u literaturi. Neki od njih su: *čajin* (tein), *jamatost* (konkavnost), *kajba* (kajanje), *knjižnik* (ormar za knjige), *mjerak* (decimetar), *mjeretina* (kilometar), *mjerić* (centimetar), *mjerstvo* (geometrija), *paokrug* (sferoid), *prirodak* (prirodni proizvod), *projam* (anticipacija), *siloslovje* (fizika), *smrdik* (brom), *stor* (ar) *svjetlik* (fosfor), *tez* (gram), *vesarstvo* (akustika), *vodovotka* (cijev za vodu) i dr.

Neki od njih vjerojatno nisu ušli u uporabu zbog pobjede hrvatskih vukovaca na hrvatskoj jezikoslovnoj sceni i promjenama u jezikoslovnim politikama. Tu je i problem neuvrštanja Šulekovih riječi u Akademijin rječnik koji je uređivao vukovac Đuro Daničić.

Literatura također navodi svakodnevne i znanstvene termine koji su Šulekovom zaslugom ušli u uporabu, a koji u ovom radu nisu odabrani za usporedbu u rječnicima. To su: *brojka, čunj, dragulj, dušik, glasovir, glazba, gmaz, hvalisati se, izravan, klesar, klesati, krivulja, latica, ljepenka, obvezatan, plinovod, poduzetnik, podloga, pogon, predbrojka, predodžba, pretplatnik, skladište, slavoluk, snatriti, strujomjer, uzor, zdravstvo, zrcaliti se* i dr.

Koliko je Šulekovih riječi danas prisutno u jeziku, ne zna se točno. Zbog toga bi trebalo istražiti rječnike koji su prethodili njegovima kako bi se utvrdilo koje su riječi nove. Tu je i problem utvrđivanja kalkova, što je zahtjevno zbog sličnosti slavenskih jezika. S druge strane, postoji i problem oko točnoga utvrđivanja njegovih riječi. Riječi koje se javljaju u njegovim rječnicima ne mogu se pripisati samo njemu jer su mu oko izrade znanstvene terminologije pomagali mnogi znanstvenici i stručnjaci.

6. Zaključak

Usporedbom Šulekovih leksičkih rješenja s onima koje koristimo danas, vidljiv je velik utjecaj toga jezikoslovca na hrvatski jezik. Danas se može samo nagađati kakav bi hrvatski jezik bio da se jezikoslovna politika nije promijenila i da je zagrebačka filološka škola pobijedila hrvatske vukovce. Bi li se u tom slučaju više tolerirao Šulekov jezični purizam i njegovi neologizmi, teško je tvrditi. No, može se zaključiti da je zbog navedenih promjena spriječena jezična izgradnja prema Šulekovim purističkim zamislima. Iako su mnoge novotvorenice otpale, može se reći kako je jezična izgradnja, onako kako ju je vidio Šulek, zapravo djelomično provedena. Danas je hrvatski jezik pred velikim izazovima zbog usvajanja sve većega broja tuđica. Tko zna, možda se u skorije vrijeme nađe neki novi purist poput Šuleka pa hrvatski jezik usmjeri na “pravi put”.

Literatura

Anić, Vladimir (1998). Gramatičko u jeziku Bogoslava Šuleka. U: Moguš, Milan (ur.), *Zbornik o Bogoslavu Šuleku: zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Zagrebu od 23. do 24. studenoga 1995. godine* (str. 11-16). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Anić, Vladimir (1998). *Rječnik hrvatskoga jezika: treće, prošireno izdanje*. Zagreb: Novi Liber.

Babić, Stjepan (1998). Šulekov doprinos današnjemu hrvatskom jeziku. U: Moguš, Milan (ur.), *Zbornik o Bogoslavu Šuleku: zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Zagrebu od 23. do 24. studenoga 1995. godine* (str. 17-25). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Badurina, Lada (1998). Šulekova standardnojezična koncepcija na primjeru lingvističkoga nazivlja. U: Moguš, Milan (ur.), *Zbornik o Bogoslavu Šuleku: zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Zagrebu od 23. do 24. studenoga 1995. godine* (str. 27-35). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Jojić, Ljiljana; Matasović, Ranko (ur.) (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik: Svezak 3: Doh–Gra* (str. 6, 17, 326, 342). Zagreb: EPH, Novi Liber.

Jojić, Ljiljana; Matasović, Ranko (ur.) (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik: Svezak 4: Gra–J* (str. 117-118). Zagreb: EPH, Novi Liber.

Jojić, Ljiljana; Matasović, Ranko (ur.) (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik: Svezak 5: K–Ln* (str. 142). Zagreb: EPH, Novi Liber.

Jojić, Ljiljana (ur.); Matasović, Ranko (ur.) (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik: Svezak 6: Lo–Ner* (str. 313). Zagreb: EPH, Novi Liber.

Jojić, Ljiljana; Matasović, Ranko (ur.) (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik: Svezak 7: Nes–Per* (str. 232, 238, 313). Zagreb: EPH, Novi Liber.

Jojić, Ljiljana; Matasović, Ranko (ur.) (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik: Svezak 9: Pro–Silj* (str. 53). Zagreb: EPH, Novi Liber.

Jojić, Ljiljana; Matasović, Ranko (ur.) (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik: Svezak 11: Tar–Viš* (str. 161-162, 163, 290). Zagreb: EPH, Novi Liber.

Markus, Tomislav (2008). *Bogoslav Šulek (1816.-1895.) i njegovo doba*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest.

Muhvić-Dimanovski, Vesna (1998). Šulekovi neologizmi. U: Moguš, Milan (ur.), *Zbornik o Bogoslavu Šuleku: zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Zagrebu od 23. do 24. studenoga 1995. godine* (str. 103-109). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Pranjković, Ivo (1999). Bogoslav Šulek: Predgovor. U: Pranjković, Ivo (prir.), *Fran Kurelac: Bogoslav Šulek: Vinko Pacel: Adolfo Veber Tkalčević: Jezikoslovne rasprave i članci* (str. 151-167). Zagreb: Matica hrvatska.

Šonje, Jure (ur.) (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika* (str. 196, 201, 285, 290, 328, 466, 622, 652, 793, 795, 817 1023, 1286, 1287, 1344). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga.

Šulek, Bogoslav (1990). Predgovor. U: *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja: I svezak, A-N* (str. VII-X). Zagreb: Globus.

Šulek Bogoslav (1990). O hrvatskom lučbenom nazivlju. U: *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja: I svezak, A-N* (str. XI-XXVIII). Zagreb: Globus

Šulek, Bogoslav (1990). *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja: I svezak, A-N*. Zagreb: Globus

Šulek, Bogoslav (1990). *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja: II svezak, O-Ž*. Zagreb: Globus.

Tanocki, Franjo (1998). Šulekov rječnički prinos razvoju hrvatskoga književnoga jezika. U: Moguš, Milan (ur.), *Zbornik o Bogoslavu Šuleku: zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Zagrebu od 23. do 24. studenoga 1995. godine* (str. 171-175). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Turk, Marija (1998). Prevedeno nazivlje u Šulekovu rječniku. U: Moguš, Milan (ur.), *Zbornik o Bogoslavu Šuleku: zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Zagrebu od 23. do 24. studenoga 1995. godine* (str. 177-190). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Vince, Zlatko (2002). *Putovima hrvatskoga književnog jezika: Lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izbora*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Summary

Philologist Bogoslav Šulek had a great impact to the Croatian language. He wrote dictionaries and devised words that would replace a large number of Hungarisms and Germanisms. He changed foreign words to Croatian neologisms and introduced words from related Slavic languages such as Czech, Slovak, Polish. The words that he created become a part of Croatian scientific terminology and speech in general. A lot of the words still need to be analyzed so it could become clear how Šulek created them and from which language did he take them from. The main problem of such analyses are similarities between words in the Slavic languages. The work covers the most important features of Šulek's activities in Croatia and a comparison of twenty terms selected from his *Croatian-German-Italian dictionary of scientific terms* with those found in modern dictionaries. The full influence of Šulek's lexical solutions on the contemporary Croatian language standard is yet to be explored.